

Г. В. МЕЖЖЕРІНА

Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна
Електронна пошта: anvame1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8900-577X>

**«И ПОБЪДИ РАДИМИЧЪ ВОЛЪЧИИ ХВОСТЪ»:
СЕМАНТИКО-МОТИВАЦІЙНА РЕКОНСТРУКЦІЯ
НЕОФІЦІЙНОГО АНТРОПОНІМА. 1**

Стаття присвячена реконструкції референтних зв'язків, денотативних і конотативних компонентів змісту, функціонального призначення, мотиваційної основи наявного в літописних статтях *984 і *1016 рр. антропоніма *Волчии Хвостъ* — неофіційного імені воєводи Володимира Святого та Святополка Окаянного. Доведено, що внутрішня форма імені *Волчии Хвостъ* містить алюзію на кн. Святополка, включає семи морально-етичного, соціального, релігійного характеру.

На основі зіставлення змісту літописних статей, хронології історичних подій, зображень воєводи на мініатюрах Радзивіллівського літопису реконструйовано приблизний вік воєводи, деякі риси його зовнішності, функціональне призначення пов'язаних з ним артефактів, мотиви вчинків та риси психологічного портрета. Висловлено міркування щодо часу походу на радимичів, участі Вовчого Хвоста в Любецькій битві, долі воєводи після *1016 р., його стосунків з Ярославом Мудрим і Святополком, причини отримання неофіційного імені *Волчии Хвостъ*. Спростовано поширену думку про суто анекдотичний характер статті *984 р. в «Повісті временних літ» з кумедним персонажем на ім'я *Волчии Хвостъ*. В архітектоніці оповіді про підкорення радимичів очевидна комічна конотація закриває від неосвяченого читача глибинні смислові шари. У статті *984 р. передане ставлення до воєводи з боку літописця не до, а після переходу воєводи на службу до кн. Святополка. Проаналізовано літописну оцінку дій воєводи напередодні Любецької битви. Найвірогідніше, що первинний варіант літописних статей *984 і *1016 рр. містив офіційне ім'я воєводи, яке після приходу до влади кн. Ярослава було вилучено і замінено на неофіційне *Волчии Хвостъ*. Висловлено припущення щодо наявності імені *Волчии Хвостъ* у Синодальному списку Новгородського першого літопису. Проаналізовано рецепцію літописного образу воєводи в літописному сказанні XVI ст., літературних творах XIX ст. тощо. Обґрунтовано припущення про те, що знайдена М. І. Костомаровим пісня «Пищано, Пищанино...» була записана в поселенні недалеко від поля битви з радимичами, де з архаїчних часів панував культ вовка.

Ключові слова: Київська Русь, неофіційний антропонім, семантика, історико-культурологічний аналіз, воєвода Вовчий Хвіст.

Стаючи об'єктом уваги істориків мови, неофіційні східнослов'янські антропоніми XI–XIII ст. неминуче опиняються в антропоцентричній парадигмі лексикологічних досліджень. У силу майже повної відсутності глума-

- SofVrem Sofiyskiy vremennik, ili Russkaya letopis' s 862 po 1534 god. (1820). Pavel Stroev (Publ.). Moscow: Tipografiya Semena Selivanovskogo, (P. 1). [In Russian].
- SFUM Slovník frazeologizmův ukraínskoi movy. (2003). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Strykowski Kronica polska, litewska, żmódzka i wszystkiéj Rusi Macieja Strykowskiego. (1846). Wydanie nowe, będące dokładném powtórzeniem wydania pierwotnego królewieckiego z roku 1582, poprzedzone Wiadomością o życiu i pismach Strykowskiego. Warszawa: Nakład Gustawa Leona Glücksberga, (1). [In Polish].

H. V. MEZHHERINA

National Aviation University, Kyiv, Ukraine

E-mail: anvame1@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8900-577X>

«И ПОБѢДИ РАДИМИЧЬ ВОЛЧИИ ХВОСТЬ»: SEMANTIC-MOTIVATIONAL RECONSTRUCTION OF AN INFORMAL ANTHROPONYM. 1

The article is devoted to reconstruction of reference connections, denotative and connotative components of content, functional purpose, motivational basis of the anthroponym *Волчий Хвостъ* — unofficial name of the voivode of grand dukes Volodymyr St. and Svyatopolk Okayanny. The anthroponym is available in chronicle articles *984 and *1016. It is proved that the internal form of the name *Волчий Хвостъ* contains an allusion to the Svyatopolk, semes of moral and ethical, social, religious nature.

The comparison of the chronicle articles content, chronology of historical events, images of the voivode in miniatures of the Radziwill chronicle, made it possible to reconstruct the approximate age of the voivode, some features of his appearance, the functional purpose of the artifacts that were linked with him, the motives of his actions and features of the psychological portrait. Thoughts regarding the time of the military campaign against the Radimichi, the participation of the Wolf's Tail in the battle of Lubech, the fate of the voivode after *1016, his relationship with Yaroslav the Wise and Svyatopolk, reason for getting the unofficial name *Волчий Хвостъ* were expressed. The widespread opinion about purely anecdotal nature of the article *984 in «The Tale of Bygone Years» with a funny character *Волчий Хвостъ* is refuted. In architectonics of the stories about the subjugation of the Radimichi comic connotation comes to the fore closing from the uninitiated reader deep semantic layers. The article *984 expresses the chronicler's attitude to the voivode not before, but after the voivode went to serve Svyatopolk. The chronicle assessment of the voivode's actions on the eve of the battle of Lubech is analyzed. Most likely that the original version of the chronicle articles *984 i *1016 contained the informal name of the voivode, that after coming to power Yaroslav was removed and replaced by an unofficial name *Волчий Хвостъ*. Assumptions about the hypothetical presence of the name *Волчий Хвостъ* in the Synodal List of the Novgorod First Chronicle are made.

The reception of the chronicle image of the voivode in the chronicle legends of the XVI century, literary works of the XIX century, etc. was analyzed. The assumption that found by M. I. Kostomarov song «Pishchano, Pishchanino...» has been written in the village near the battlefield with Radimychi, where the cult of the wolf has prevailed since archaic times, is substantiated.

Keywords: Kyiv Rus', unofficial anthroponomy, semantics, historical and cultural analysis, voivode *Волчий Хвостъ*, Wolf's Tail.

(Продовження див. у наступному номері журналу)

Дата надходження до редакції — 09.02.2022

Дата затвердження редакцією — 15.02.2022